

1426

83

2-48

2011

2003

131
ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ԺԱ.

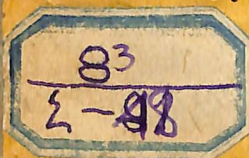
№ 1351

**ՅՈՒԳԱՅԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ**

Թարգմանութիւն
Արաիւմ քահ. Թիւնեանց

Թ Ի Փ Լ Ի Ս
Տպարան Մ. Շարաձէ և Ընկ., Նիկ. 21
1898

83

36

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ԺԱ.

1351

ՅՈՒՐԱՅԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

Թարգմանութիւն

Արաիս քահ. Ծիւնեանց

202. 268-1 արտ. Ե.

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Մ. Հարաձէ և Ընկ., Նիկ. 21

1898

17/71

37655 առ

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 20 Мая 1898 г.

(5052
38)

21327-60 p

ՅՈՒԴԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԻՋԵՐԸ

Անշարժ կանգնած էր Յուդան այնտեղ, ուր մահացու համբոյր տուեց Յիսուսին: Երկար ժամանակ նայում էր նա այն զօրքի ջոկատի ետևից, որը բարձ էր տալիս Մարդու Որդուն գէպի Երուսաղէմ: Լապտերների արևնաշաղախ լուսով լուսաւորում, տէգերով և մերկացրած սրերով շրջապատած այդ տխուր թափօրը՝ գիւշերային աւարառուների խմբի նման՝ լուռ և արագ անյայտացաւ ու չբացաւ մթնոթեան մէջ: Այն ժամանակ Յուդան անվրդով փաթաթուեց իւր երկայն, կարմիր վերարկուի մէջ և երեսը դարձրած գէպի քաղար՝ սպասում էր: Կէս գիւշերը անցել էր արդէն: Լուսինը իւր կապտագոյն լուսով լուսաւորում էր պտղազուրկ արտերը և նուիրական քաղաքի աշտարակներն ու ամրութիւնները: Վրդոված զարհուրելի բոմբիւնի ժխորը թարձրանում էր գէպի տաճարի հրապարակը: Անապատից լսում էին բուռի ձայները: Օդի մէջ սաւառնող ահագին չղջիկը իւր

սառը թևով հարեց Յուզայի երեսին. նա իւր վերարկովի քղանցքով ծածկեց գլուխը: Այդ բոլոր ժամանակ նա կարծես թէ սպասում էր մէկին: Եւ ահա յանկարծ սրտապատառ խնդութեամբ դարձաւ նա դէպի այգու մուտքը. ըստուերի միջից դուրս գալով՝ շտապեց ընդ առաջել մի մարդու, որը Գէթսեմանի խաւարի մէջ կարծես թէ որոնում էր մէկին: Դա մի ծեր հրէայ էր, երկար սպիտակ մօրուքով, կուրաքամակ, որը յենուած իւր փայտի վերայ՝ անհաստատ քայլերով մօտենում էր նորան: Դա քահանայապետի գանձապահն էր: Նա սպասեց որ Յուզան մօտենայ իրան, նետեց դէպի նա կաշուէ քսակը և հեռացաւ արագ՝ բան եկել էր:

— Դարչելի շանն անգամ ոսկորը փաղաբշելով են ձգում, — մրթմրթաց Յուզան:

Նա բարձրացրեց քսակը և ժպտաց: Քսակը ծանր էր և արծաթի զնգզնգոցը ախորժելի էր թւում նորա ախանջին: Յուզան դուրս վազեց ծառաստանից և լուսնի դիմաց բացեց այն: Առաջին վայրկեանին իսկ արծաթի փայլը կարծես թէ շլացրեց նորան: Վերստին սկսեց համարել դրամները. աջ ափի մէջ՝ փորձեց իւրաքանչիւրի ծանրութիւնը և երկար ժամանակ անհանգիստ նայում էր մի դրամի, որի վերայ կայսեր նկարադիրը փոքր ինչ եղծուած էր:

— Սա հանգուցեալ Օգոստոս կայսրն է, ասաց նա: Ես գերագասում եմ միւս դրամները: Տիրերիոսինը բոլորովին նոր են: Լաւ է. քահանաները կատարեցին իրանց խոստումը:

Նա քսակը պահեց գօտու մէջ և ուղղուեց դէպի Երուսաղէմ. նա իրան աշխոյժ և երջանիկ էր համարում: Եւ որպէս զի աւելի անգորր լինի իւր խիղճը, նա մտաբերում էր Կայրափայի նենգամիտ յորդորը՝ ամօթաբեր սակարկութեան զիշերին: 25-րդ նա մատնեց Մովսիսին արհամարհող և Օրինաց չարաշուք վախճանը դուշակող Մարգարէին: Մատնեց Իսրայէլի կեղծ թագաւորին, կեղծ Մեսսիային, որը վաճառականներին արտաքսեց Սոգոմոնի տաճարից և մեծատունների առաջ փակեց երկնքի արքայութիւնը: Իսկ ինքը՝ այն համեստ Իսկարիովտացին է, որ Աստուծոյ, Դաւթի և չըռովմի փոխարէն, պատուով վրէժխնդիր եղաւ, և այն օրը, երբ արևի առաջին ճառագայթները կլուտաւորեն Քրիստոսի չարչարանքը՝ Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդը — զեռացիք, սագուկեցիք, դավրնեւն ու փարիսեցիք, և կայսեր գոռոզ տեղակալ — Պիլատոսը՝ կողջագուրեն և կմեծարեն իրան, իբրև մի մեծ գործ իրագործողի:

— Իմ անունը, մտածում էր նա, — նոյն-

պէս յաւիտեան կմնայ, ինչպէս Յակովբի, Դանիէլի և Եղիայի անունները:

* *

Եւ մտաւ խաղաղ ու մթին քաղաքը և դիմեց դէպի քահանայապետի ապարանքը, կարծելով թէ այդ ժամին Կայիափան հարցաբըննելիս կլինի Յիսուսին: Հեռուից տեսաւ լուսաւորուած պատուհանները. պատշգամբների վերայ սրահակների երկարութեամբ անցուղարձ էին անում մի քանի ոտուերներ: Դաւթի մէջ նկատելի էր կարմրագոյն լոյսը. փողոցը դատարկ էր: Հաւը խօսեց:

— Լուսադէմը մօտ է, — ասաց Յուզան:

Նա կանգ առաւ փողոցի դռների մօտ: Բազի մէջտեղը բորբոքում էր մի մեծ խարոյկ: Երկոտասանից մէկը — Պետրոսը նստած կրակի մօտ տաքացնում էր ձեռները՝ խօսակցելով մի դեռահաս աղախնի հետ: Երևում էր, որ նա չատ վրդոված էր. նա խօսում էր բարձր ձայնով և ասում դեռահաս աղախնին.

— Ճշմարիտը երգում եմ քեզ, որ չգիտեմ այն մարդուն:

Հաւը խօսեց երկրորդ անգամ:

Աղախինը հեռացաւ. Պետրոսը լռեց և ըն-

կդմուեց տխուր մտածմանց մէջ: Նա չնկատեց մինչև անգամ թէ՛ ինչպէս Յուզան մօտեցաւ խարոյկին: Կայիափայի ապարանքից լսում էր խուլ աղմուկ, որ երբեմն ընդհատում էր խորին լռութեամբ: Լսում էր երբեմն լուրջ և հեղաբարոյ խօսակցութիւն և երբեմն էլ այնպիսի բարկութեան և արհամարհանքի ձայներ, որոնք կտարսեցնէին և մանկան նման կտփպէին լալ՝ բազում իրան միայնակ կարծող գալիիացի ձկնորսին: Բայց ահա հաւը խօսեց երրորդ անգամ: Պետրոսը սարսափահար ցնցեց գլուխը, սոսկալի ճիշ արձակեց և բարձրացաւ տեղից: Եւ ահա երկու առաքեալները — մինն՝ ուրացողը և միւսը՝ մատնիչ դէմադէմ հանդիպեցին իրար: Բայց Պետրոսի դէմքը դարհուրելի էր և այնպիսի վստահութեամբ ձեռքը տարաւ դէպի իւր սուրը, որ Յուզան ահից սոսկալով նահանջեց դէպի քահանայապետի դուռը:

Նա երկար թափառեց տաճարի շուրջը, որի պարսպի դուռը արեւածաղին էր բացւում միայն: Ոսկէվաճառի կրպակ բանալու համար նա այժմէն իսկ կամենում էր տեղ ընտրել շինութեան ներքին սրահներում: Անկասկած քահանաները կյատկացնէին նորան մի յարմարաւոր տեղ և այնուհետեւ Եգիպտոսի, Յունաս-

տանի, Իտալիայի և Ասիայի ընտիր դրամները կհոսէին նորա մատների միջով: Այո, այն ժամանակ կարհամարհէ նա բոլոր այդ թափառաշրջիկներին, չքաւորութեան և զրկանաց այդ սիրահարներին, իւր նախկին ազատ ընկերակիցներին — այն Մարդու աշակերտներին, Որին վիճակուած էր մեռնել:

Քանի մի ղկտացի, լաբունու հսկողութեամբ բացին տաճարի վանդակապատները: Իւր սեպհական տունը մտնող մարդու վստահ բայերով Յուդան մօտեցաւ նոցա ժպտալով և ձեռների սիրալիր շարժումներով: Բայց քահանան յօնքերը կիտած մեկնեց ձեռք և արգիլեց նորա ճանապարհը:

— Կայ և հեռացիր այստեղից: Օրէնքը արգելում է պիղծ արարածներին մտնել նուիրական նախադաւիթը: Հեռացիր. երեսուն արծաթ, արեան վարձը յանձնեցին քեզ այս գիշեր. քո աշխատանքը վարձատրուած է արգէն: Հեռացիր ասում եմ, եթէ ոչ ինքս կարտաքսեմ քեզ իբրև շնացողի, կռապաշտի և մարդասպանի:

* *

Յուդան հեռացաւ տաճարից: Այս անգամ

ուղղուեց նա դէպի Պիլատոսի ատեանը: Հրեոյնացիք աւելի մեղմաբար կվարուեն ինձ հետ, քան քահանաները, մտածում էր նա: Նորա մինչև անգամ կպաշտպանեն ինձ սինագոգի դէմ: Բաբելները կրօնամոլներ են, ես խղճում եմ նոցա: Ես գիտեմ, որ ինչպէս Մովսիսի ժամանակները, այնպէս էլ այժմ Ղևիի ցեղը իւր հոգու խորքում դեռ շարունակ երկրպագում է Ոսկէ հորթին: Բայց երբ նորա կտեսնեն թէ ինչպէս փոխարքայի պաշտպանած Իսկարիովտացին կայսեր շնորհներով պագեատրուած ահագին հարստութիւն կգիղէ, կըլցնէ իւր կրպակները ոսկեայ և մետաքսեայ գործուածներով, փղոսկրով, թանկագին ականջեղէններով, ասիական անուշահոտութիւններով և այդ բոլոր ապրանքները թանկ գնով կրկնավաճառ կանէ Հռովմի վերայ, այո, այն ժամանակ նորա կմեծարեն և կշողորթեն ինձ և ամեն օր կծխեն ոտներիս տակ իրանց Եհովայից յափշտակած խոռնկը:

Եւ այդպէս, ուրախացած իւր գոռոզ և անյազ մտադրութիւններով Յուդան ամբողջ ճանապարհի երկարութեամբ կարծես թէ իւր հայեացքով պատասխանում էր սինագոգի անդամների — զպիրների և փարիսեցիների արհամարհական հետաքրքրութեան, որոնք հեռուից

մատներով էին ցոյց տալիս նորան, իսկ ի մօտոյ զգուանքով փախուստ էին տալիս նորաստուերից, իբրև մի զազրալի էակից։ Մեծարանակ ամբոխի աղմուկից հրապուրուած նա շտապեցրեց քայլերը և յանկարծ փողոցի շքրջադարձի մօտ հանդիպեց մի զարհուրելի տեսարանի։ Սանձարձակ ամբոխը բաղխում էր Պիղատոսի պալատի պարիսպները։ Երուսատեմի և Հրէաստանի խուժանը — զսղեր, պատուակորոյս կանայք, ուխտագրութներ, դրամանենդներ, լեռնային որջերից իջած աւազակներ, աւազականոցներից դուրս պրծած մարդասպաններ եւ մահապարտներ, սորա ամենքը աչքները արին և կոխած կարկառում էին ձեռները դէպի հիւպատոսը և աղաղակում։

— Բարաբրանյին, Բարաբրանյին, տուր մեզ Բարաբրանյին։

Պիղատոսը շրջապատած իւր խմբով և խախտմապետներով՝ զլսաբաց կանգնած էր ծանր պորփրի սիւններից շինած սրահի մէջ։ Նա հագած ունէր սպիտակ վերարկու և ամբոխին առաջարկում էր զանազան բառեր, որոնց Յուդան պարզ չէր լսում։ Եւ ամեն անգամ հէնց որ հռովմայեցի իշխանը բացում էր բերանը՝ խաժամուժ ամբոխի աղաղակները սաստկանում էին։

— Բարաբրանյին, Բարաբրանյին...

Յուդան ևս միացաւ ամբոխին։ Այնտեղ նա հանդիպեց այնպիսի ընկերներին, որոնք ողջունում էին նորան, պէսպէս մարդասպաններ և անպարկեշտ կանայք մեծարում էին նորան։ Եւ երբ անցաւ ամբոխի առաջին կարգերը՝ նոյն իսկ ապարանքի շէմքի մօտ, նա զգաց որպէս թէ ընդհանուր շարիքի սարսափելի փոթորիկը ամեն կողմից շրջապատում և զրկում է իրան։ Հազարաւոր կրծքերից միմիայն մի զարհուրելի աղաղակ էր լսում։

— Խաչիր Դորան, խաչիր Դորան։

Պիղատոսը տխուր և այլայլուած մտաւ իւր ապարանքը։ Նորան հետեց իւր շքախումբը։ Սրահի մէջ մնաց միայն մի երիտասարդ հարիւրապետ, որը կանգնած երկու սիւնների մէջ դիտում էր ամբոխին։ Նորա դիմաց վեհանձն շարժուածքով մի ծերունի օրէնսդէտ՝ տենդային արագութեամբ թերթում և մի տեսակ տարօրինակ վրդովմամբ ընթեռնում էր մեծ Մարգարէների գիրքը։ Ամբոխի բարկութիւնը հետզհետէ մեղմանում էր. նա վրդոված զգում էր, որ ապարանքի ներսը կատարում էր մի մռայլ գործ։ Յանկարծ քահանան նկատեց կարմիր վերարկու հագած առաքեալին և մի րանի բառ շնչաց հարիւրապետի աւան-

ջին, որ մի խիստ արհամարհական հայեացք
ձգելով Իսկարիովտացու վերայ՝ խոսյն հռա-
ցաւ այնտեղից։

Ահա դանդաղ և հանդիսաւոր կերպով բա-
ցուեցան արօյրապատ ծանր դռները և Պիղա-
տոսը կրկին երկաց պօրփիւրեայ սիւնաշարի
մէջ. փողոցում տիրեց մեռելային լռութիւն։
Նախագաւթի կիսամթութեան միջից տատա-
նուելով՝ երկու զինուորի օգնութեամբ երկաց
Յիսուս՝ երեսը ծածկուած արեան արցունքնե-
րով. փշեայ պսակը գլխին և եղէգը ձեռին,
բղամիգ ծիրանին վերան ծածկած, որի ծայ-
րերը ամրացրած էին կրծքի մօտ։ Նա դալիս
էր ներկայանալու Աստուծոյ ընտրած ժողովր-
դին։ Լուռ ամբօխը ապշած նայում էր այդ մօ-
տեցող արիւնշաղախ տեսարանին։ Յուդան
սարսափած դարձրեց երեսը։ Պիղատոսը գլուխը
խոնարհեց։ Նորա ձեռի վերայ փայլում էր այն
մատանին, որը ծառայում էր իբրև կնիք կայ-
սերական հրամանների։ Նա մատնացոյց անե-
լով Նազովրեցու վերայ՝ ուժգին ձայնով ասաց.

— Ահա նա։

Իսկոյն նորից թնդացին խառնիճադանճ
ամբօխի սոսկալի ձայներն ևս առաւել կատա-
ղած և հրամայաբար.

— Խաչիր Դորան, խաչիր Դորան.

Ներկայ եղող կանանցից մի բանիսը հեծ-
կտում էին, իսկ մէկ այսահար Տիբերիոսի ար-
ձանը գրկած զոռում էր.

— Վայ Նորան, վայ Երուսաղէմին, վայ
Աստուծն, վայ և ինձ։

Փոխ հիւպատոսի պահապանների գլխա-
ւոր հարիւրապետը իւր հաստաբուն տէգով կոպ-
տութեամբ ցրուելով ամբօխը մաքրում էր այդ
տխուր թափօրի ճանապարհը։ Յուդան Յիսուսի
հայեացքից խուսափելու համար՝ ծածկուեց իւր
մօտ եղօղների ետև, բայց Պիղատոսի զինուոր-
ներից մէկը սրով զարկեց նրան և ասաց.

— Դու ինչո՞ւ եկար այստեղ, Հրէից Մար-
գարէի չարչարանքները ծաղրելու, թէ՞ քո ներ-
կայութեամբ Հռովմի վնհութիւնը անպատուե-
լու։ Մեր աստուածները ատում են մատնիչնե-
րին։ Հեռացիր այստեղից և մի ուրիշ առանձ-
նացած ապաստանարան որոնիր քո նախատին-
քը ծածկելու համար։

* *
*

Յուդան նոյնպէս դնում էր այն ամբօխի
հետ, որոնք շրջապատել էին հռովմայեցւոց
զինուորներին. նոցանից շատերը, որոնք մի
փոքր առաջ Բարաբբային էին պահանջում հաս-

կացան հարիւրապետի խօսքերը: Յուզան իսկոյն ըմբռնեց ատելութեամբ ներշնչուած շըշուկը և ծաղրական նկատողութիւնները. զգուշութեամբ դանդաղեցրեց բայերը և շեղուեց դէպի անապատը տանող ճանապարհը:

— Միթէ ամենքը նայում են ինձ վերայ իբրև ժանտախտով վարակուածի, մտածեց նա ինքն իրան:

Նա վճռեց վերադառնալ տուն և այնտեղ հանգիստ կերպով մտածել ներկայի և ապագայի վերայ: Բայց պատահմամբ հանդիպեց նա մի խումբ կանանց և երեխաների, որոնց հայեացքից սարսափեց բոլորովին: Նա ճանաչեց այն երեխաներին, որոնք երեք օր առաջ, երբ Յիսուս հանդիսաւոր մտնում էր Երուսաղէմ, կանաչ ոստեր և ծաղիկներ էին ձգում ճանապարհին և երգում:

— Ովսաննա, սրբույ Դաւթի, ողորմիր մեզ, Ովսաննա:

Նա իւր ուղղութիւնը փոխելով անցաւ դէպի բաղաբի ամբուլութիւնները, սակայն երեխայք հետևում էին նորան նզովելով: Նա շտապեցրեց բայերը, որովհետև զգում էր, որ երեխայք սպառնում են իրան:

Անցաւ դէպի շուկայի հրապարակը, ուր

խռնուած էին այդ առաւօտ Գալիլիայի գիւղերից եկած գիւղացիք և հովիւներ:

— Յուզան, Յուզան, աղաղակում էին երեխայք:

— Յուզան, Յուզան, գոչում էին գալիլիացիք:

— Սպանեցէք, սպանեցէք դորան:

Ժողովելով վերարկուի ծալքերը նա գլխակոր սկսեց փախչել քարէ կարկուտի տարափի տակ: Նորան հետևում էին շներով: Նա զգում էր, որպէս թէ երկիրը փախչում է իւր ոտների տակ: Վախենում էր, թէ մի գուցէ յափշտակեն իւր երեսուն արծաթը և սարսափելի մահուամբ էլ իրան մեռցնեն: Նա արդէն կանգնած էր Երուսաղէմի լայն բացուած դռների մօտ. բուն յուսահատութեան ներքոյ ընկաւ նորա կամարների տակ: Հռովմայեցի զինուորները ենթագրելով, թէ մի գուցէ խռովարար ամբոխը վազում է դէպի Գողգոթա՝ դահիճների ձեռքից կտրգելու հրէից արքային, ուղղեցին իրանց տէգերը դէպի այդ ամբոխը և արգելեցին նրանց: Իսկ Յուզան սկսաւ վազել լուսաւորուած դաշտի միջով, քարքարոտ հովիտներով, հեղեղատների ձորուղիներով, մերկ բլրակների գլխով. նա վազում էր ինչպէս որ պատահում էր, մէկ դէպի սարերը, մէկ դէպի

ծովը. կամ դէպի Տիբերական ծովը և կամ դէպի Սամարիա քաղաքը. դէպի Բէթղէհէմ և կամ դէպի Սողոմ: Մի միտք, մի սարսափելի միտք պաշարել էր նորան, որ ինքը կորած է: Նորան—Կայսեր և Մովսիսի այդ հաւատարիմ ծառային հալածում էին իբրև կատաղած գաղանի: Ո՛ւր կարող էր արդեօք գտնել մի այնպիսի անվտանգ պատսպարան, որտեղ այսօր, վաղը և ընդ միշտ կարողանար թաղչել:

Միջօրէի մօտ էր, երբ նստեց մի քառաժայռի ստուերի տակ և առանձին բաւականութեամբ նկատեց, որ չնայելով երկար թափառելուն՝ իրանից միայն մի քանի քայլ հեռու էին կանգնած Երուսաղէմի շարագուշակ պարիսպները: Ապա տեսաւ նոյն իսկ քաղաքի մօտ բլրի գագաթին հռովմայեցի հեծելազօրների մի ջոկատ, իսկ աւելի հեռու երևում էին մարդկանց, կանանց և երեխաների սևազգեստ խմբեր, և վերջապէս ժողովրդի մեծ բազմութիւն: Այդ մի տարօրինակ և մթին տեսարան էր, որին նայում էր նա համարեա թէ անդիտակցօրէն: Բայց ահա այնտեղ, հռովմայեցւոյ տէգերից և սաղաւարտներից աւելի հեռու կապոյտ երկնակամարի տակ՝ բարձրանում էր երեք խաչափայտ, որոնց իւրաքանչիւրի վերայ ձեռները և ոտները բեկում կախուած էին մի

մի մարդ: Յուդան ճանաչեց, որ այդ Գողգոթան է: Խաչափայտերից ամենաբարձրի վերայ՝ փշեայ պսակով պսակուած գլուխը թերած մեռանում էր Քրիստոս: Եւ երբ հռովմայեցւոյ հեծելազունները վերադառնում էր դէպի Երուսաղէմ, հրէից արքայի ոտների տակ՝ մատնիչը նկատեց մի ծնկաչոք կին, իսկ խաչի շուրջը երեսնիվայր գետին տարածուած աշակերտներին և երեխաներին: Այդ տեսարանը սակաւիկ մի մեղմացրեց նորա տանջանքները և քաջաւերեց նորան, Պիղատոսը իւր փոխարէն վրէժխնդիր եղաւ: Նա մտաբերեց, որ շատ մարդարէներ նորանից աւելի են ենթարկուել հալածանաց, նախատանայ և անգթութեանց՝ ժողովրդի, քահանաների և իշխանութեան կողմից: Նոցանից ոմանք դէպի Աստուծոյ գործը ունեցած իրանց ջերմեռանկութեան համար՝ մինչև անգամ վկայել են արեամբ: Իսկ ինքը, թէպէտ կհեռանայ հրէաստանից խիստ անպատուած, բայց գոնէ քսակը լցրած: Նրանց չի յաջողիլ իրան ևս Եսայի մարգարէի նման երկու տախտակի մէջ սզոցել: Եւ երեսը դարձնելով ապերախտ սինազոգից՝ ուղղեց քայլերը դէպի Յուսպէ: Բայց յանկարծ բլուրների և հովիտների մէջ, երկնքում մի զարհուրելի փոթորիկ բարձրացաւ, արեւը մթնեց և կարծես թէ

խաւարեց բոլորովին և մի սև ամպ իջաւ Երուսաղէմի վրայ: Իսկարիովտացուց մի քանի քայլ հեռաւորութեան վերայ՝ կայծակը փշրեց ահազին ժայռը. իսկ այնտեղ հեռուում կայծակի ծիրանագոյն լուսով լուսաւորուած կարծես բուսել և տատանուում էին երեք խաչափայտերը: Խաչեալները ևս տարածելով իրանց արիւնշաղախ ձեռները դէպի առաջ, թւում էր թէ մօտենում էին մատնիչին:

Յուդան ահից խելագարուած ընկաւ գետին և ծածկուեց իւր վերարկուի մէջ:

* *

Նա երեկոյեան միայն բարձրացաւ տեղից: Տիեզերքի մէջ տիրում էր մեռելային լուսթիւն: Նա այլ ևս չէր համարձակում նայել դէպի Գողգոթա: Բնութեան սոսկալի լուսթիւնը ահաբեկեց նորան: Նա ցանկանում էր հանդիպել մի որեւէ մարդու, մարդկային ձայն լսել՝ կարեկցութեան նշոյլ նկատել մարդկային դէմքի վերայ: Նա վերագարձաւ կրկին Երուսաղէմ և տանջած ու յոգնած նստեց ճանապարհին: Կապոյտ երկնակամարի վերայ շուտով փայլեցին աստղերը և կապտագոյն մառախուղի շղարչի միջից՝ լուսինը տխրազէմ լուսով լուսաւորեց

դաշտավայրը: Դէպի քաղաք տանող ճանապարհի վերայ խիճերի մէջ լուսեցին գաւազանի հարուածներ և յանկարծ մի ստուեր նկատուեց: Մի մարդ կորացած դէպի առաջ՝ գալիս էր այնպէս արագ, որ կարծես թէ փախչում էր անէծքից: Անապատի աղօտ լուսի մէջ երևում էր ինչպէս նա իւր ձեռքի գաւազանով ահազին շարժումներ էր անում, որով յայտնի կացուցանում էր իւր յուսահատ վճռականութիւնը: Ճանապարհորդը առանց կանգ առնելու անցաւ Յուդայի մօտով:

— Ագասֆիր, գոչեց առաքեալը, Ագասֆիր...

Անցաւորը ոչինչ չպատասխանեց, այլ աւելի ևս արագացրեց իւր քայլերը: Յուդան աղերսելով վազեց նորա ետևից. — Ագասֆիր, թող ես էլ հետեւեմ քեզ: Ուր որ դու երթաս, ես էլ կդամ. ուր որ դու հանգստանաս, այն տեղ էլ ես կհանգստանամ: Ես քո ծառան կը դառնամ, քո ստրուկը, քո հաւատարիմ շուներ... Մի թողնիր ինձ միայնակ այս գիշերային մթութեան մէջ:

— Ես չատ հեռու պիտի գնեմ. Ասորեստան, Եգիպտոս, Ասիայի խորքերը, աշխարհի ծայրը. գնում եմ Հռոմ: Ես երբէք հանգստանալու և քնելու չեմ: Ես չկարեկցեցի Յիսուսին

և իմ անգլթուլթիւնս քաւելու համար՝ յաւիտեան աննպատակ և անյոյս պիտի թափառեմ: Բայց իմ վերայ չկայ Այդ արդարի արիւնը. և ես քեզ զգուշացնում եմ, ուլ Յուդա. որ ոտներին տակ պիտի ջախջախեմ ինձ ճանապարհիս պատահող ամեն մի իժի:

Թափառականը անյայտացաւ խաւարի մէջ: Յուդան տեսաւ, որ ինչպէս յաւիտեան—աքսորեալի ստուերը անյայտացաւ. նա երկար ժամանակ լսում էր երկաթեայ գաւազանի սակաւ առ սակաւ թուլացող հարուածները: Նա վախենալով նորից մօտեցաւ Երուսաղէմին. նա գիտէր, որ քաղաքի պարիսպներին կից՝ ձորում կային մի քանի հիւղեր, որտեղ յանցաւորներն և արսորուած թշուառներն էին ապաստանում: Գուցէ այդ խրճիթներից մէկի մէջ յաջողի նորան գտնել մի ընկեր և մի օթեան՝ մինչև արևի ծագելը:

* *

Հիւղերից մէկի դռան ճեղքից լոյս էր երևում: Յուդան ներս նայեց այդ ճեղքից և տեսաւ, որ լապտերի առաջ մի մարդ է նշտտած: Նա ճանաչեց այդ մարդուն. — դա ամբողջ Հրէաստանը սարսափեցնող յայտնի եղեռ-

նագործ Բարաբբան էր. դա այն աւագակն էր, որին Պիղատոսը յանձնեց հրէից ժողովրդին: Յուդան րադխեց և դուռը բացուեցաւ:

— Սիրելի Բարաբբա. ես յոգնած եմ և սոված, ես սարսափի մէջ եմ. աղաչում եմ, թոյլ տուր ինձ այս գիշեր քո յարկի տակ մնալ: Աւագակը, որ կանգնած էր իւր խրճիթի դրան մէջ՝ ուտերը շարժեց և չարախնդաց դէմքով պատասխանեց.

— Հը՛մ, դու ուզում ես անպատուել Բարաբբային... եթէ ես քեզ հիւր ընդունեմ իմ մօտ, վաղը ժողովուրդը կքարկոծէ ինձ Երուսաղէմի մէջ: Ո՛չ. Լսիր, Յուդա, ես սպանել եմ հինգ կամ վեց հրէայ և հրկու հռովմայեցի հեծելազօր. տաճարի մէջ րահանայապետի սընդուկներից ես շատ ոսկիներ եմ գողացել. գրջլել-պոկել եմ անգամ Պատգամաց Խորանի ոսկեայ շերտը, որին մօտենալը մահ է սպառնում, բայց մատնութիւն՝ ես երբէք չեմ արած. դահիճներին զոհ՝ ես երբէք չեմ մատակարարել: Աւելի շուտ ես այս մատներովս կըխեղ-պեմ քեզ՝ րան թոյլ կտամ, որ անցնես բնակարանիս չէմը: Եթէ քունը յաղթել է քեզ — գնա Գողգոթա—այստեղից հեռու չէ, դու այնտեղ՝ գլուխդ քո Տիրոջ խաչին յենած՝ հանգիստ կարող ես քնել, և ոչ որ, մինչև ինքը սատա-

նան անգամ չի համարձակուի այնտեղ այս գիշեր քեզ անհանգստացնել...

Յուզան նորից սկսեց քարշ գալ այս և այն կողմը. նա երբեմն ծածկուում էր ամրոցի պարսպի տակ, երբեմն խաղողի որթերի և ձիթենիների անտառների մէջ: Բարաբրայի հասցրած վիրաւորանքը նորա համար շատ ծանր հարուած էր: Յիսուսի Աստուածը մինչև ցայժմ ազնիւ թշնամիներ հանում էր նորա դէմ. ինչպէս օր. Տաճարը, Հռոմը, աշակերտներին, ժողովրդին, նգովեալ Հրէաստանը, իւր մօտից անցնող Արասփիրը և այլն և այլն. այդ ամենն էլ դեռ տանելի էին. բայց այդ մարդասպան—աւագակը, որ վռնդեց նորան իւր բնակարանից... այդ վիրաւորանքը չափազանց խիստ էր և զէնքը կարի անարգ: Նորա ատելութիւնը դէպի Նազովրեցին հասաւ հրէշային մեծութեան. այդ բոլոր անարգանքի միակ պատճառը—Խաչեալն է: Յուզան ուրախ էր, որ մատնեց նորան. նա խորամանկ ժպիտով մտաբերում էր այն չարչարանքները, որոց ինքը վկայ էր եղել. մտրակների հարուածները, Պիղատոսի ծառաների ապտակները, պսակի փշերը և խաչի բեռները, այդ բոլորը միանգամայն պատկերանում էին նորա յիշդուլթեան մէջ:

Եւ ահա այդ վայրկեանին միայն մտաբերեց, որ աշխարհի այդ հազուագիւտ Մարտիրոսը ամենաշնչին գնով է յանձնուած սինագոգի ճանկը:

— Առ նուազը 100 դէնար արժէր նա, — մրթմրթաց Յուզան. անողորմ կերպով խաբեցին ինձ քահանաները: Նա բռունցքով սպառնաց աստղագարդ երկնքին:

Նորան տանջում էր ծարաւը և ջերմը, վասն որոյ մօտեցաւ մի ծառաստանի այն յուսով, որպէս զի նորա հովանու տակ գուցէ գտնէ մի աղբիւր: Տերկների մէջ մեղմիկ և հանդարտ փչում էր քամին: Յուզան այստեղ զգաց մի թեթիւ սփոփանք: Յանկարծ նա մի վայրենի ճիշ արձակեց և ընկաւ ծնկների վերայ, կարծես մի աներևոյթ ձեռք հարուածեց նորան: Նա ճանաչեց թղենին, այն թղենին, որի տակ վերջին գիշերը՝ սպառազինուած զինուորների ներկայութեամբ նա մահացու համբոյր տուեց Մարգու Ռրդուն: Նա ծնկաչոք դուրս սողաց Գէթսեմանի պարտէզից և ապա սայթաքելով սկսեց թափառել անապատի մէջ. Ալեք ոչ մի բանի վերայ չէր մտածում նա, ոչնչից յոյս չուներ: Նորա ցանկութիւնն էր միմիայն տեսնել անկեալ հրեշտակին — սատանային և իւր անբաւ լուսահատութեամբ շարժել նորա գութը:

Նորանից հեռու երկու արմաւենի իրանց բարակ ճիւղերը տարածել էին մի ջրամբարի վերայ, որը համարեա թէ չէր երևում դաշտերի մէջ։ Դա Յակովբի ջրհորն էր, որի նուիրական ջուրը Յիսուս մի խօսքով սրբագործեց։ Յուդան երբէք չէր կարող մոռանալ այդ սքանչելի յիշատակը։ Նա դժուարութեամբ խոնարհեց դէպի ջրհորի շուրթը։ Զղթայի վերայ դոյլ կախած չէր, նա թերուեց եզրին, որպէս զի իւր բորբոքուած երեսը ջրի պաղութեամբ զովացնէ։

* *

Արմաւենիները միջից ինչպէս թեթի ուրուական՝ սլացաւ մի մատաղահաս, սպիտակագգեստ, րնքոյշ և նազելի աղջիկ, որը գլխին կապած ունէր մի թափանցիկ սպիտակ շղարշ։ Նա իւր մերկ ձեռով աջ ուսի վերայ բռնած ունէր մի կաւէ անօթ։ Յուդան բարձրացրեց իւր այրուող երեսը և հազիւ լսելի ձայնով արտասանեց.

— Ծարաւի եմ....

Մատաղահաս աղջիկը դողդողաց ահից. նա կարծես թէ մի վտանգաւոր դազան տեսաւ իւր դէմ կանգնած։

— Ծարաւի եմ, կրկնեց Յուդան։

— Նա եւ նոյնպէս, ասաց աղջիկը, այն Մարգարէն, որին դու մատնեցիր, նոյնպէս ձայնեց խաչի վերայից՝ «ծարաւի եմ»։ Իսկ հռովմայեցիք տէգի ծայրով քացախի մէջ թաթախած սպունկ մատուցին նորան։

Աղջիկը ընկզմեց անօթ ջրամբարի մէջ և հանեց մարուր ջրով լցրած, սրի գետին թափուող կաթիլները նմանում էին անգին ակունքների։

Յուդան լուռ էր, նա դողդողում էր մանկան ներկայութիւնից։ Փափաքում էր այդ ցուրտ ջրի մէջ սուզել իւր տոչորուած շրթունքները։

Աղջիկը հրաշալի էր իւր այդ լուկ տրտմութեան մէջ. նա թերուեց դէպի Յուդան և ասաց.

— Ա՛ռ խմիր, յանուն Յիսուսի սիրոյ։

Երբ Յուդան խմեց ջուրը՝ աղջիկը կրկին դրաւ անօթն իւր աջ ուսին և աստղերի քընքոյշ լուսով լուսաւորուած՝ անհետացաւ։ Այդ վայրկենին Յուդայի խաւարամած հոգու մէջ կարծես թէ թափանցեց լուսոյ նշոյլը։ Սուր հայեացքով իսկոյն չափեց նա իւր անկման և չարագործութեան խորխորատը։ Այդ մի անակնկալ և մահացուցիչ ցնցումն էր նորա գղջման համար։ Մատաղահաս աղջկայ հեզութիւնը բացեց նորա համար այն գաղտնիքը, որին նա երբէք չէր հաւատացել և երբ մտածում էր թէ

ինքը վիրաւորել է Աստուծուն, սարսափով լըց-
ւում էր նորա սիրտը:

— Ո՞վ է այդ Խաչեալը, ասաց նա, որ մա-
տաղահաս մանկան ձեռքով լցրեց իմ հոգու
մէջ զթուլթեան բալասանը:

Երկար նստեց նա Յակովբի ջրհորի մօտ:
Չնայելով, որ նա միշտ միևնոյն բանն էր մտա-
ծում, այնուամենայնիւ այդ մտածմունքը չէր
սփոփում, այլ ընդհակառակը անսահման վիշտ
էր պատճառում նորան: Ուղիղ նորա հանդէպ
փոքրիկ բլրակի վերայ՝ կանգնած էր թղենին:
Յուզան յիշեց Տիրոջ առակը:

Յանկարծ վազեց նա դէպի ծառը. գետին
ձգեց իւր կարմիր վերարկուն, թափեց նորա
վերայ 30 արծաթը և քակելով իւր ապարօշի
կապերը՝ կախուեց անպտուղ թղենու ամենա-
հաստ ձիւղից:

Ինքնասպան առաքեալի ոտների տակ կար-
միր վերարկուն նմանում էր արեան բծի: Նորա
վերայ պարկեց շնագայլը և քնեց մինչև արշա-
լունի ծագելը: Իսկ երբ այդ եղաւ ահագին
գիշակեր անգլը սաւառնելով օդի մէջ իւր
կարմրագոյն թևերով շրջաններ էր գծում չա-
րագուշակ ծառի վերայ:

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

1. Խուլ Խաչիկ, պատմական վեպիկ. քամա-
լեանց Ս. 1894 — 25
2. Ֆերիզադէի երգը, Փոքր Ասիայի կեան-
քից, թարգմ. Յ. Լալայեանց 1894 . . — 25
3. Ղարիբ Մշեցի. պատկ. տաճկահայ. ներկայ
կեանքից 1894 — 10
4. Հուքսէյ. Տարերք բնական գիտութեանց.
Ժողովրդ. ընթերցանութեան համար գերմ.
թարգ. Իս. Յարութիւնեանց 1894 . . — 40
5. Վահան Մամիկոնեան. ճաղարբէգ. Յ. 1894 — 40
6. Ալպեան հովիւ, գերմ. թ. Իս. Յարու-
թիւնեանց 1895 — 20
7. Հայրենազուրկ, գերմ. թարգմ. Իս. Յարու-
թիւնեանց 1896 — 50
8. Գիւղական վարժուհի, Չիամպոլիի, թարգմ.
Լ. Մեղիք Ադամեանի 1897 — 25
9. Հաֆան. Զինուոր Յակոբ, գերմ. թ. Տիր.
Կոստանեան 1897 — 7
10. „ Կեանքի դպրոց, գերմ. թարգ.
Տիր. Կոստանեանց 1897 — 10
11. Յուդայի վերջին գիշերը. թարգմ. Աբր.
բաշ. Շխինեանց. 1898 — 7

1426

0013

